

«ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 2.0»: ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΣΤΟ TWITTER

ΘΕΟΔΩΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Το πρωί της 12ης Φεβρουαρίου του έτους 2011, ο Πολ Ντάναχαρ του BBC μιλώντας από το Κάιρο, λίγες ώρες μετά την πτώση του προέδρου της Αιγύπτου Χόσνι Μουμπάρακ, είπε ένα αστείο που γρήγορα επαναλήφθηκε σε ειδησεογραφικά δελτία διαφόρων καναλιών: «Αυτή είναι η πρώτη επανάσταση που κάλυψα, που μετά το τέλος της ο κόσμος καθάρισε το χώρο». Εννοούσε τη μικρή στρατιά των αιγυπτίων πολιτών, οι οποίοι είχαν βγει το πρωί στο δρόμο, ύστερα από ένα πανηγύρι που πιθανότατα θα θεωρείται για χρόνια το μεγαλύτερο στην αιγυπτιακή ιστορία, νέοι και γέροι, πλούσιοι και φτωχοί, Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί, άνδρες και γυναίκες, όχι για να απαιτήσουν τα δικαιώματά τους ούτε για να ζητήσουν την πτώση του καθεστώτος, αλλά για να καθαρίσουν την πλατεία που είχε γίνει το κέντρο της αιγυπτιακής επανάστασης. Έχοντας περάσει πολλά χρόνια της ζωής μου εργαζόμενη σε αραβικές χώρες, θα είχα περιγράψει έως πρόσφατα το Κάιρο σαν μια πλατιά, χαώδη, συνεχώς μπουτλιαρισμένη πόλη, όπου δεν μπορούσε να γίνει σκέψη ούτε καν για ένα κάδο απορριμμάτων. Συνεπώς, δεν πίστευα στα μάτια μου κοιτάζοντας τις ειδήσεις στο Al-Jazeera να καταφθάνουν στην πλατεία Ταχρίρ ομάδες ανθρώπων με φανέλες που έγραφαν: «Συγγνώμη για την ταλαιπωρία – χτίζουμε την Αίγυπτο». Προς το μεσημέρι, ο Σαρίφ Άμπντελ Κουντούς¹ έγραψε στο Twitter: «Στη γέφυρα του Κασρ ελ-Νιλ έπεσα πάνω στο ξάδελφό μου, τον Ισμαήλ Ναγκίμπ. Μου είπε “το νέο επιλεγμένο όπλο είναι η σκούπα”».

Το κίνημα για την καθαριότητα των δρόμων του Καΐρου άρχισε με την αιγύπτια ακτιβίστρια Μόνα Σέιφ που γράφει μπλογκ ως Monasosh.² Ένα tweet που έστειλε τα ξημερώματα της 12ης Φεβρουαρίου έλεγε: «Αύριο στις 10 το πρωί όλοι πάμε και βοηθούμε για την καθαριότητα της πλατείας Ταχρίρ. Φέρτε σκουπιδοσακούλες και γάντια κι ελάτε μαζί μας». Μέσα σε λίγα λεπτά, το tweet της επαναλήφθηκε από εκατοντάδες ανθρώπους. Το ίδιο βράδυ, η Μόνα έστειλε ένα παρόμοιο κάλεσμα με μια εκδήλωση στο Facebook.³ Το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό: εκτός από αυτούς που το άλλο πρωί κατευθύνθηκαν στην πλατεία Ταχρίρ, ο κόσμος ξεχύθηκε παντού στην πόλη για να καθαρίσει τους

δρόμους. Οι ίδιοι οι Αιγύπτιοι δεν πίστευαν τα μάτια τους. Ο ακτιβιστής Μαχμούντ Σαλέμ που γράφει μπλογκ ως Sand-monkey έγραψε στο Twitter: «Αυτό είναι παλαβό. Όλοι καθαρίζουν».⁴ Και όταν έλεγε όλοι, εννοούσε όλοι. Μπορούσε κανείς να δει στο Al-Jazeera γιατρούς, πανεπιστημιακούς, φοιτητές και πολίτες κάθε προέλευσης να καθαρίζουν τους δρόμους. Η ακτιβίστρια Νεβίν Ζάκι έγραψε στο Twitter: «Μόλις προ ολίγου είδα μια γυναίκα με γούνινο παλτό που πήγε με τους οδοκαθαριστές».⁵ Το κίνημα έγινε χιονοστιβάδα και γρήγορα έγινε περισσότερο φιλόδοξο. Στις 2.07 μ.μ., η Eyoussi έστειλε νέο κάλεσμα στο Twitter: «Παιδιά, όσοι είσαστε ακόμα στο δρόμο για την Ταχρίρ, έχουμε ανάγκη από μαύρη και άσπρη μπογιά και ρολά. Γιατί βάφουμε και επισκευάζουμε τα πεζοδρόμια».⁶ Η μπογιά και τα ρολά βρέθηκαν, και αργότερα, ο Al-Jazeera έδειχνε μία ανθρώπινη αλυσίδα διαδηλωτών γύρω από την κεντρική νησίδα της πλατείας Ταχρίρ: την προστάτευαν όχι από κάποια επίθεση τραμπούκων ή ανδρών της Ασφάλειας, αλλά από περαστικούς που από απροσεξία θα πατούσαν στην υγρή ακόμα μπογιά του φρεσκοβαμμένου πεζοδρομίου.

Η ποικιλία στην εμφάνιση των ανθρώπων που πήραν μέρος στη μετεπαναστατική καθαριότητα καθρέφτιζε τη μορφή του ίδιου του κινήματος διαμαρτυρίας. Λίγες μέρες μετά το ξέσπασμα του κινήματος τηλεφωνήθηκα με μία φίλη στην Αθήνα που με ρώτησε: «Ποιος υποκινεί αυτούς τους ξεσηκωμούς στην Τυνησία και στην Αίγυπτο;» Διάφορες θεωρίες κυκλοφορούσαν. Ότι υποκινητές ήταν οι Αμερικανοί, ότι ήταν οι Ισραηλινοί, πως ήταν το Ιράν, πως ήταν ο Μπιν Λάντεν, πως ήταν οποιοσδήποτε άλλος εκτός από τον λαό της Αιγύπτου. Προφανώς, ήταν τελείως απίθανη η ιδέα πως οι Αιγύπτιοι είχαν απαυδήσει ύστερα από τριάντα χρόνια σκληρής δικτατορίας, κατά την οποία η άρχουσα ελίτ θεωρούσε πως τα έσοδα της χώρας αποτελούσαν ιδιωτική της περιουσία. Διάφορα στερεότυπα κυκλοφορούσαν στην Ελλάδα: ότι το καθεστώς της Αιγύπτου δεν μπορεί να είναι και τόσο καταπιεστικό, εφόσον η χώρα δέχεται τόσους τουρίστες, ότι λαός που ζει σε τέτοια φτώχεια δεν είναι δυνατό να έχει πολιτική αφύπνιση, ότι δεν είναι δυνατό να ξεκινούν οι νέοι την εξέγερση εφόσον, σύμφωνα με την αραβική κουλτούρα, οι γέροι έχουν τη φρόνηση και αυτοί παίρνουν τις αποφάσεις, ότι αν φύγει ο

*Η Θεοδώρα Οικονομίδου δραστηριοποιείται σε εκπαιδευτικά προγράμματα για πρόσφυγες σε ΜΚΟ στις αραβικές χώρες.
(theodoraoikonomides@gmail.com)*

Μουμπάρακ, θα επικρατήσουν οι ισλαμιστές, ότι αν πέσει ο Μουμπάρακ, οι Αιγύπτιοι θα αλληλοσκοτωθούν.

Ωστόσο, όταν βλέπουμε το κίνημα διαμαρτυρίας στην Αίγυπτο μέσα από το πρίσμα του Twitter, προτείνω να βάλουμε αυτές τις ιδέες στην άκρη, μια και καλή. Από το 1981, το καθεστώς του Μουμπάρακ κυβερνούσε την Αίγυπτο τυραννικά σύμφωνα με τις προβλέψεις του νόμου 1958/162,⁷ που θέσπισε έκτακτα μέτρα, τα οποία επέτρεπαν στις φοβερές δυνάμεις της ασφαλείας να συλλαμβάνουν και να κλείνουν μέσα οποιονδήποτε χωρίς δίκη, για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, σε φυλακές όπου τα βασανιστήρια ήσαν τρέχουσα πρακτική.⁸ Οι Αιγύπτιοι όχι μόνο πέρασαν τα τελευταία τριάντα χρόνια περιμένοντας τη νύχτα το μοιραίο χτύπημα στην πόρτα, αλλά επίσης παρακολουθούσαν τους ηγέτες τους να πλουτίζουν καθημερινά χάρη σε ένα πολύπλοκο σύστημα επιχορήγησης των ξένων εταιρειών που ίδρυσαν καταστήματα στη χώρα. Το σύστημα αυτό επέτρεπε στον σπόνσορα να ξαφρίζει τουλάχιστον 20% από τα κέρδη, χωρίς να έχει επενδύσει ούτε μια δεκάρα. Η διαφθορά αυξανόταν δραματικά σε όλα τα επίπεδα, χρόνο με τον χρόνο, ενώ η βαθμολογία της Αιγύπτου το 2010 από τη Διεθνή Διαφάνεια ήταν μόλις 3,1.⁹ Καθώς οι νέοι άνθρωποι αποτελούν ένα εντυπωσιακά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού της Αιγύπτου, καθώς πολλοί από τους νέους είναι μορφωμένοι, καθώς το ποσοστό της ανεργίας είναι επίσης υψηλό και καθώς η Αίγυπτος έχει μία κοινωνικά μεσαία τάξη από τις πολυαριθμότερες του αραβικού κόσμου,¹⁰ δεν είναι καθόλου εκπληκτικό πως η εξέγερση εναντίον του καθεστώτος είχε επικεφαλής τη νεολαία της Αιγύπτου. Πιο συγκεκριμένα, τρεις από τις σπουδαιότερες δημοκρατικές οργανώσεις της Αιγύπτου που πρωτοστάτησαν στο κίνημα ήταν η Αιγυπτιακή Κίνηση για Αλλαγή, καλύτερα γνωστή ως Κεφάγια που σημαίνει στα αραβικά «Αρκετά!». ¹¹ Ιδρύθηκε το 2004, όταν έγινε φανερό ότι ο Χόσνι Μουμπάρακ ετοίμαζε τον γιο του Γκαμάλ ως διάδοχο στην προεδρία. Επίσης, πρωτοστάτησε η Νεανική Κίνηση της 6ης Απριλίου, που ιδρύθηκε το 2008 για να υποστηρίξει τους απεργούς εργάτες της βιομηχανικής πόλης Αλ-Μαχάλα Αλ-Κούμπρα.¹² Τέλος, η κίνηση «Ήμαστε όλοι Χάλιντ Σαΐντ», που πήρε το όνομά της από έναν ακτιβιστή εναντίον της διαφθοράς, είκοσι-οκτώ χρονών, ο οποίος πέθανε τον Ιούνιο του 2010, ύστερα από άγριο ξυλοδαρμό μέχρι θανάτου, από την αστυνομία της Αλεξάνδρειας, επειδή είχε στην κατοχή του υλικό σε βίντεο που μαρτυρούσε την εμπλοκή αστυνομικών σε υπόθεση ναρκωτικών.¹³

Οι τρεις αυτές οργανώσεις που ασκούσαν αντιπολίτευση, εκτός από την υποστήριξη των νέων, είχαν επίσης κοινό χαρακτηριστικό πως η ίδρυσή τους ξεκίνησε από το Facebook. Δικαιολογημένα, λοιπόν, ο Sandmonkey έγραψε στο Twitter στις 13 Φεβρουαρίου: «Παιδιά! αν κάποιος από σας επικοινωνήσει με τον Μάρκ Τσούκερμπεργκ, να

του πει πως ο αιγυπτιακός λαός του έστειλε πρόσκληση να μας επισκεφθεί όποτε θέλει». Μπορούσε κανείς να παρακολουθήσει κάθε λεπτομέρεια της προετοιμασίας καθώς και ζωντανή κάλυψη των ίδιων των διαμαρτυριών σε υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το Twitter, το YouTube και το Bambuser. Το Facebook, μάλιστα, έγινε ένα πολιτικό σύνθημα στα πανό που κρατούσαν ορισμένοι διαδηλωτές, επειδή, όσο οι δυνάμεις ασφάλειας του Μουμπάρακ και η μυστική αστυνομία ήταν πανταχού παρούσες, οι νεαροί δημοκρατικοί ακτιβιστές θεωρούσαν πιο σίγουρο να επικοινωνούν μέσω του Ίντερνετ, διατηρώντας έτσι ανωνυμία. Ο άνθρωπος πίσω από τη σελίδα του Χάλιντ Σαΐντ στο Facebook, δηλαδή ο τριαντάχρονος υπάλληλος της Google Ουάελ Γονίμ, δεν αποκάλυψε την ταυτότητά του ακόμα και σε άλλα μέλη της ομάδας του που συμμετείχαν στην επανάσταση, παρά μόνο στις 7 Φεβρουαρίου, όταν αφέθηκε ελεύθερος ύστερα από δώδεκα μέρες στην απομόνωση, όπου τον κρατούσαν οι αρχές. Τα μέσα επικοινωνίας πρόσφεραν στους ακτιβιστές έναν ασφαλή χώρο, στον οποίο μπορούσαν να συναντιούνται, να ανταλλάσσουν απόψεις, να διοργανώνουν διαμαρτυρίες και –το σπουδαιότερο– να ενημερώνονται σχετικά με την αριθμητική τους δύναμη. Αντιλήφθηκαν πόσο πολλοί ήταν, όταν είδαν πόσες δεκάδες χιλιάδες επιζήτησαν να γίνουν μέλη των ομάδων τους στο Facebook – η αραβική σελίδα του Χάλιντ Σαΐντ μόνο στο Facebook είναι περίπου 600.000 άτομα. Μετά την επιτυχία της επανάστασης στην Τυνησία, που έριξε τον πρόεδρο Ζιν Ελ-Αμπιντίν μπεν Αλή στις 14 Ιανουαρίου, και αφού είχαν παρουσιαστεί πολλές περιπτώσεις απελπισμένων Αιγυπτίων που αυτοπυρπολούνταν μπροστά σε κυβερνητικά κτήρια για να διαμαρτυρηθούν για τη φτώχεια τους, καθώς και για την ανεργία και την καταπίεση, οι νεαροί ακτιβιστές της Αιγύπτου αποφάσισαν να διοργανώσουν μια διαδήλωση στις 25 Ιανουαρίου, που είναι στην Αίγυπτο η εθνική γιορτή της Αστυνομίας.¹⁴ Ο Ντέιβιντ Κέρκπατρικ και ο Ντέιβιντ Σάντζερ περιέγραψαν λεπτομερειακά σε ένα μακροσκελές άρθρο των New York Times πώς σχεδιάστηκε η εκδήλωση διαμαρτυρίας.¹⁵ Αυτό που δεν ανέφεραν είναι ο ρόλος της Ασμά Μαχφούζ.¹⁶ Η Ασμά, μια Μουσουλμάνα 26 χρονών, συγκαταλέγεται στα ιδρυτικά μέλη της Νεανικής Κίνησης της 6ης Απριλίου. Στις 18 Ιανουαρίου ανήρτησε στο YouTube ένα βίντεο με το οποίο καλούσε τον λαό να πάρει μέρος στη διαδήλωση.¹⁷ Το βίντεο διαδόθηκε αμέσως και αναμφίβολα συνέβαλε στο να συγκεντρωθούν περισσότεροι διαδηλωτές –αν όχι για άλλο λόγο, επειδή η Ασμά έριξε το τείχος του φόβου πριν από τους άλλους: έδειξε το πρόσωπό της στο βίντεο αντί να κρυφτεί πίσω από ένα ψευδώνυμο.

Πολλά πολιτικά κινήματα, κόμματα της αντιπολίτευσης και πολιτικά πρόσωπα αποφάσισαν να στηρίξουν την ημέρα της εξέγερσης. Ωστόσο, το κόμμα Ταγκάμου, η Κο-

πτική Εκκλησία και –το σπουδαιότερο– η Μουσουλμανική Αδελφότητα δήλωσαν πως δεν θα πάρουν μέρος. Οι Αιγύπτιοι διαδηλωτές βρήκαν στην αρχή διασκεδαστικό ότι οι ξένοι δημοσιογράφοι ζητούσαν να πληροφορηθούν σχετικά με τον ρόλο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην εξέγερση, σχετικά με τον κίνδυνο να επικρατήσουν οι ισλαμιστές και να γίνει η Αίγυπτος ένα νέο Ιράν. Αλλά γρήγορα βαρέθηκαν. Την 1η Φεβρουαρίου, ο Νίκολας Κρίστοφ, αρθρογράφος των New York Times, ανάρτησε στο Twitter: «Μόνο μία εχθρική συνάντηση ως αυτή τη στιγμή –ένας άνδρας στην Ταχρίρ εξοργισμένος επειδή τον ρωτούσα πολλά σχετικά με την Μουσουλμανική Αδελφότητα».¹⁸ Στις 6 Φεβρουαρίου, ο Αιγύπτιος δημοσιογράφος και μπλόγκερ Ουάελ Αμπάς έγραψε στο Twitter: «Σκέφτομαι την άλλη φορά που θα με ρωτήσει ένα ξένος δημοσιογράφος σχετικά με την Αδελφότητα να του κλείσω το τηλέφωνο».¹⁹ Στις 8 Φεβρουαρίου, είχε γίνει έξω φρενών: «Χτες έβαλα τις φωνές από το τηλέφωνο σ' έναν αμερικανό δημοσιογράφο: αυτή η επανάσταση δεν έχει Χομείνι! ... Η σκέψη πως οι Αιγύπτιοι έχουν ανάγκη από έναν χαρισματικό ηγέτη είναι ρατσιστική. Δεν είμαστε αγέλη. Δεν χρειαζόμαστε ηγέτη».

Τελικά, η Μουσουλμανική Αδελφότητα προσχώρησε στο κίνημα διαμαρτυρίας στις 27 Ιανουαρίου, ενώ γινόταν η προετοιμασία για τη μαζική διαδήλωση που είχε οριστεί για την επομένη μετά τη μεσημεριανή προσευχή της Παρασκευής. Ωστόσο, η Αδελφότητα είναι ένα πολύ πιο σύνθετο πολιτικό κίνημα και όχι ο ισλαμιστής μπαμπούλας, όπως αφήνουν να εννοηθεί στις περιγραφές τους τα μέσα μαζικής ενημέρωσης του δυτικού κόσμου. Η Αδελφότητα είναι ο πρόγονος του ισλαμικού πολιτικού ακτιβισμού, που οι ρίζες του πηγάζουν πίσω στο 1928, όταν πρωτοπαρουσιάστηκε ως ένα κίνημα που κήρυσσε την επιστροφή στα ισλαμικά ήθη εναντίον της βρετανικής αποικιοκρατίας. Έκτοτε, η Αδελφότητα άλλοτε ήταν ανεκτή και άλλοτε εκτός νόμου, ενώ οι αρχηγοί της γίνονταν θύματα δολοφονίας ή εκτέλεσης. Παρά την καταπίεση, η δημοτικότητά της αυξανόταν, κυρίως επειδή διέθετε ένα δίκτυο που πρόσφερε ιατρικές, νομικές, κοινωνικές και φιλανθρωπικές υπηρεσίες, τις οποίες μάλιστα εξακολουθεί να προσφέρει ως τώρα. Οι παρανοήσεις στον δυτικό κόσμο σχετικά με την Αδελφότητα δεν βλάπτουν τη δημοτικότητά της στην Αίγυπτο και πέρα από αυτήν.

Η κύρια παρανόηση βασίζεται σε ένα βιβλίο με τον τίτλο *Σταθμοί στην Πορεία*, το οποίο έγραψε ο ιδεολόγος της Αδελφότητας Σαγίτ Κουτμπ το 1964 –ένα βιβλίο, το οποίο σήμερα μυριάδες ένοπλες ισλαμικές ομάδες του κόσμου θεωρούν ως το βιβλίο αναφοράς. Ωστόσο, το βιβλίο αυτό χρησιμοποιήθηκε για τον διασυρμό της Αδελφότητας με κατηγορίες ότι κήρυσσε τη βίαια ανατροπή των εκκοσμικευμένων καθεστώτων. Το δεδομένο ότι ο Κουτμπ έγραψε την πραγματεία του, αφού πέρασε πολλά χρόνια

στην απομόνωση και υπέστη βασανιστήρια για τις πολιτικές του πεποιθήσεις, λίγο επηρέασε τους αντιπάλους του, που προσπάθησαν να χαρακτηρίσουν τις αρνητικές του θέσεις ως αντιπροσωπευτικές των ισλαμικών πολιτικών κινήματων στο σύνολό τους. Στα χρόνια που ακολούθησαν, η κατηγορία για εξτρεισμό βάραινε πάνω στην Αδελφότητα και το γεγονός αυτό χρησιμοποιήθηκε με επιτηδειότητα απε «φιλικά διακείμενους» άραβες δικτάτορες που επιθυμούσαν οι διάφορες δυτικές χώρες να υποστηρίξουν τα καθεστώτα τους. «Έχω απαυδήσει με τη διακυβέρνηση της Αιγύπτου», είπε παραπονούμενος ο Χόσνι Μουμπάρακ στον Κρίστιαν Αμανπούρ του ABC News στις 4 Φεβρουαρίου. «Αλλά αν παραιτηθώ τώρα, θα επέλθει χάος και φοβάμαι πως θα επικρατήσει η Μουσουλμανική Αδελφότητα». Με λίγα λόγια, ο Μουμπάρακ συνόψισε θαυμάσιον τρόπο που το καθεστώς του επί τρεις δεκαετίες είχε αξιοποιήσει για να παραμείνει στην εξουσία. Λαμβάνοντας πολύ λίγο υπόψη τα συναισθήματα του λαού, ο Μουμπάρακ εκμεταλλεύθηκε τους φόβους των δυτικών υποστηρικτών του: τους έλεγε «ή θα υποστηρίξετε τον αυταρχισμό μου παρά τα μειονεκτήματά του ή θα αντιμετωπίσετε τους ισλαμιστές».

Αλλά η εικόνα που προέβαλε ο Μουμπάρακ δεν είναι απλώς άσχετη με την πραγματικότητα ως προς τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, στις ανώτατες βαθμίδες της οποίας συγκαταλέγονται γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί και δάσκαλοι –δηλαδή ό,τι καλύτερο διαθέτει η αιγυπτιακή μεσαία τάξη– όλοι τους μορφωμένοι και διαφωτισμένοι.²⁰ Η εικόνα είναι και άσχετη με αυτά που συνέβαιναν στην πλατεία Ταχρίρ. Οι διαδηλωτές τραγουδούσαν «Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι είναι μια γροθιά». Την Παρασκευή, ο Κόπτες διαδηλωτής σχημάτιζαν ανθρώπινη αλυσίδα γύρω από τους Μουσουλμάνους για να τους προστατεύουν από τυχόν επιθέσεις των τραμπούκων κατά την ώρα της προσευχής. Την Κυριακή 6 Φεβρουαρίου, οι Μουσουλμάνοι ανταπέδωσαν την ευγένεια. Ο Sandmonkey έγραψε στο Twitter: «Σήμερα οι Χριστιανοί έκαναν λειτουργία στην Ταχρίρ, παντρεύτηκε ένα ζευγάρι κι ένα άλλο ζευγάρι που είναι εκεί περνά το μήνα του μέλιτος». Οι ίδιοι οι Αιγύπτιοι ήξεραν καλά τι σημαίνει ο μύθος του φόβου για το ριζοσπαστικό Ισλάμ, τον οποίο χρησιμοποιούσε η κυβέρνηση και αυτό το συνόψισε πετυχημένα σε ένα tweet η μπλόγκερ Σάλμα Σαϊντ «Το να κάνεις την επανάσταση να μοιάζει ισλαμική, είναι μια φτηνή τακτική της κυβέρνησης».²¹

Η αλήθεια είναι ότι αυτό το μαζικό κίνημα διαμαρτυρίας, που είχε επικεφαλής τη μορφωμένη νεολαία της μεσαίας τάξης, γρήγορα συμπαρέσυρε Αιγύπτιους από κάθε κοινωνικό στρώμα, που όλοι τους, ακόμα και όσα μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας προσελκύστηκαν, επιθυμούσαν να αποκτήσουν μία δυτικού τύπου συνταγματική δημοκρατία, όπου οι πολιτικοί θεσμοί είναι ισχυρότερο από τα άτομα. Ένα μέλος της Αδελφότητας που έδωσε συ-

νέντευξη στους New York Times, ρωτήθηκε αν μπορούσε να φανταστεί ως πρόεδρο της Αιγύπτου μια χριστιανή γυναίκα: «Αν πρόκειται για μια κυβέρνηση με θεσμούς», είπε, «δεν με νοιάζει αν ο πρόεδρος είναι μία μαϊμού». ²² Και μαρτυρίες για την κινητοποίηση όλων των κοινωνικών στρωμάτων έρχονταν από όλες τις μεριές. Στις 30 Ιανουαρίου, η Λιζ Ντουςέτ του BBC έγραψε στο Twitter: «Είδα έναν άντρα με κοστούμι και γραβάτα να διευθύνει την κυκλοφορία στο Κάιρο». ²³ Λίγες μέρες αργότερα, πρόσθεσε: «Παρά τη βία, ένας εβδομηνταπεντάχρονος χειρουργός, καρδιοπαθής, με λουλούδια στα χέρια, προχωρεί προς την Πλατεία. Χαρακτηρίζει τα όσα γίνονται ως ειρηνική επανάσταση». Στις 3 Φεβρουαρίου, το CNN είπε πως ο Αιγύπτιος διπλωμάτης Γιάσερ Ελ-Σίμι παραιτήθηκε από την υπηρεσία του στην αιγυπτιακή πρεσβεία της Ουάσιγκτον για να υποστηρίξει τους ξεσηκωμένους. Στις 8 Φεβρουαρίου η Ντάλια Ζιάντα, αιγύπτια μπλόγκερ, ακτιβίστρια για τα ανθρώπινα δικαιώματα και Διευθύντρια του Αμερικανικού Ισλαμικού Κογκρέσου για τη μέση Ανατολή, έγραψε: «Χιλιάδες ακαδημαϊκοί και πανεπιστημιακοί καθηγητές προσχώρησαν στη διαμαρτυρία». ²⁴ Στις 9 Φεβρουαρίου, ο Sandmonkey έγραψε στο Twitter: «Σήμερα θα πάω στο γραφείο. Αναρωτιέμαι αν έχω ακόμα τη δουλειά μου». Δύο ώρες αργότερα, έλεγε πως πήρε και το αφεντικό του στην Πλατεία Ταχρίρ και ότι το αφεντικό του θα ερχόταν και την επομένη μαζί με την οικογένειά του. Στις 10 Φεβρουαρίου, ο Χάσαν αλ-Χαμαλάουι, ένας δημοσιογράφος που δηλώνει σοσιαλιστής και που γράφει μπλογκ ως Arabawy, ²⁵ μας ενημέρωνε στο Twitter για τις κινητοποιήσεις των διαφόρων εργατικών συνδικάτων και επαγγελματιών καθώς η εργατική τάξη προσχωρούσε μαζικά στους διαδηλωτές. «Νέες απεργίες σχεδιάζονται για αύριο. Τα υφαντουργεία στη Μαχάλα θα ακινητοποιηθούν τελείως ... Απεργίες στη Χελουάν ... Υφαντουργοί, χαλυβουργοί, εργαζόμενοι σε νοσοκομεία στο Δέλτα του Νείλου απεργούν ... Γιατροί και φοιτητές ιατρικής πηγαίνουν την Πέμπτη στις 11 το πρωί στην Ταχρίρ ... Απεργούν οι εργαζόμενοι σε εταιρίες ασφάλειας υγείας ... Οι εργάτες τηλεφωνικών επικοινωνιών απεργούν ... Το συνδικάτο των μουσικών διαμαρτύρεται ... Άρχισε ήδη η απεργία των δημόσιων συγκοινωνιών ... Οι εργάτες συγκεντρώνονται στο Ελ-Γκάμπαλ Ελ-Άχμαρ για να συγκροτήσουν ένα νέο συνδικάτο». Στις 11 Φεβρουαρίου, ο Sandmonkey έγραψε στο Twitter από τη διαδήλωση έξω από το προεδρικό μέγαρο που βρίσκεται στο πλούσιο προάστιο της Ηλιούπολης: «Πολύ υψηλοκλασάτο πλήθος. Ακόμα και οι εύποροι θέλουν να φύγει ο Μουμπάρακ». Και λίγες ώρες αργότερα, όταν κατέφθασαν ακόμα περισσότεροι διαδηλωτές από το κέντρο του Καΐρου. «Όλες οι κοινωνικές τάξεις στη διαδήλωση τώρα!». Τέλος, όταν αργά το βράδυ γιόρταζε την πτώση του Μουμπάρακ σε ένα μπαρ με άφθονη μπίρα: «Είμαστε μαζί με μια οικογένεια με μαντήλες και πίνουμε. Αυτό θα

πει επανάσταση!». Σε ένα tweet ο Έβαν Χιλ, δημοσιογράφος του Al-Jazeera, συνόψισε το φαινόμενο μετά την παραιτήση του Μουμπάρακ: «Γεια στον αιγυπτιακό λαό που τίναξε στον αέρα κάθε μαλθακό δυτικό στερεότυπο σχετικά με τα μεσανατολικά πολιτικοκοινωνικά φαινόμενα». ²⁶

Ο ρόλος που έπαιξαν οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Twitter, το Facebook, το YouTube και το Bambuser στην αιγυπτιακή επανάσταση ήταν, χωρίς υπερβολή, σπουδαίος. Είναι ενδιαφέρον πως πραγματοποιήθηκε μια ζωηρή δημόσια συζήτηση στα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης, στον διάστημα της οποίας εξετάσθηκε αν αυτά «έδωσαν φωνή» στο λαό. Αυτό προκάλεσε τη σαρκαστική παρέμβαση του Arabawy: «Μισώ αυτούς που λένε ότι τα μέσα επικοινωνίας “έδωσαν φωνή” στον αιγυπτιακό λαό. Ο λαός έχει φωνή. Αν δεν ακούτε, το πρόβλημα είναι δικό σας». Το ίδιο το καθεστώς του Μουμπάρακ κατάλαβε γρήγορα τις δυνατότητες του Ίντερνετ και στις 27 Ιανουαρίου αποφάσισε να εμποδίσει την πρόσβαση στο Facebook, στο Twitter και στο Blackberry Messenger. Στη συνέχεια, αποφάσισε να κλείσει τους κύριους προμηθευτές DSL σε ολόκληρη την Αίγυπτο και να εμποδίσει τα SMS. Όμως το κίνημα είχε ήδη αποκτήσει ορμή. Οι ξεσηκωμένοι επέστρεψαν στα παλιομοδίτικα σταθερά τηλεφωνήματα, έστελναν φαξ και μοίραζαν φυλλάδια. Η Google Inc. πήρε το μέρος των επαναστατών και έστησε την υπηρεσία speak-to-tweet, ώστε να μπορεί ο κόσμος να στέλνει ηχητικά μηνύματα για να αναρτηθούν στο Twitter. ²⁷ Η διακοπή του Ίντερνετ κόστισε τεράστια ποσά στην αιγυπτιακή οικονομία και μάλιστα χωρίς αποτέλεσμα. Οι υπηρεσίες DSL επανήλθαν σε λειτουργία και ξαφνικά έγινε ευκολότερο για τους επαναστάτες να αναδιοργανωθούν. Όπως είπε ο Ουάελ Γονίμ στο CNN στις 8 Φεβρουαρίου, «αυτό ήταν “η Επανάσταση 2.0”».

Οι επαναστάτες έστελναν μηνύματα στο Twitter για να πληροφορήσουν και να πληροφορηθούν από άλλους, κάποτε και πέρα από τα σύνορα, για να επωφεληθούν από την πείρα των επαναστατών στην Τυνησία, όπως ανέφερε στις 29 Ιανουαρίου η Λάρα Σετρακιάν των ABC News: «Παρατηρώ ότι μεταφέρονται γνώσεις από τις διαδηλώσεις της Τυνησίας στην Αίγυπτο με συμβουλές μέσω του Facebook και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για το πώς να αντιμετωπίζεις τα δακρυγόνα και τα τεθωρακισμένα οχήματα». ²⁸ Τα μηνύματα στο Twitter μπορούσαν να μεταβιβάζουν τα πάντα. Στις 3 Φεβρουαρίου, ο Ουάελ Αμπάς έγραψε: «Μπορείτε να φτάσετε στη γέφυρα του Κασρ ελ-Νιλ χωρίς να περάσετε τη γέφυρα του αλ-Τζαλά από την οδό Ζαμάλεκ». Την ίδια μέρα, από τον Γιάχγια Χασίς: «Μερικοί οργανώνουν μία καντίνα για 4.000 οικογένειες που έχουν μείνει χωρίς τρόφιμα. Τηλεφωνήστε στο Μουσταφά 0103778585 ή στη Μάρουα 0100057579». ²⁹ Στις 8 Φεβρουαρίου, από τη Monasosh: «Οι φίλοι μας στη Βουλή ζητούν να προσέλθουν κι άλλοι. Αν μπορείτε, πη-

γαίνετε εκεί και ξαναστείλετε αυτό το μήνυμα». Λίγο αργότερα και πάλι από τη Monasosh: «Υπενθύμιση. Χρειάζονται φάρμακα: για απλά κρυολογήματα, βιταμίνη C, αντιβιοτικά, γενικά παυσίπονα ... Επίσης πράγματα που μπορείτε πάντα να φέρετε και πάντα χρειάζονται: σάρπες, επιδέσμους, κουρμάδες, ξηρούς καρπούς, μπισκότα, χυμούς». Στις 9 Φεβρουαρίου από τη Μάγια Γκοουάιλι.³⁰ «Ο Ζιγιάτ Μουχάμεντ Μπακίρ έχει εξαφανιστεί από τις 28 Ιανουαρίου, οι γονείς του τον αναζητούν, παρακαλώ διαδώστε την είδηση».³¹

Στο Twitter, επίσης, φιλοξενήθηκαν περισσότερο επείγοντα, θλιβερά μηνύματα. Στις 2 Φεβρουαρίου, ο Ουάελ Αμπάς παρακαλούσε για άμεση βοήθεια όταν οι «μπαλταγκία», δηλαδή οι τραμπούκοι οι πληρωμένοι από το καθεστώς του Μουμπάρακ όρμησαν επάνω στους διαδηλωτές της Πλατείας Ταχρίρ. «Τώρα οι φίλοι μου σφάζονται στην Ταχρίρ! Σώστε την επανάσταση!! Σώστε την επανάσταση!!... Πληρωμένοι τραμπούκοι του Μουμπάρακ μαζί με τη μυστική αστυνομία με πολιτικά προσπαθούν να πάρουν την Πλατεία με μαχαίρια και στιλέτα... Όλοι στην Πλατεία Ταχρίρ τώρα!!! Τώρα!!! Χρειαζόμαστε ανθρώπους!... Τραμπούκοι του Μουμπάρακ καβάλα σε άλογα και καμήλες χτυπούν τους διαδηλωτές τώρα!... Η πρόχειρη κλινική, στη γωνία της Ταχρίρ κοντά στο εστιατόριο Hardy's, για να περιθάλψει τους τραυματίες ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ... Χρειάζονται εθελοντές στο Κασρ ελ-Αινι για να συγκεντρώσουν δωρεές και να φροντίσουν τραυματίες. Τηλεφωνήστε στην Ομνέγια 0123119520 και στην Τζιχάν 0108100006... Χρειαζόμαστε αυτοκίνητα που θα μεταφέρουν τους βαριά τραυματισμένους στα νοσοκομεία. Η είσοδος στο νοσοκομείο της Ταχρίρ είναι από τη βιβλιοθήκη του Αμερικανικού Πανεπιστημίου του Καΐρου... Εκ μέρους του BloggerSeif:³² Θεέ μου, έχω το παιδί κάποιου! Έχω ένα παιδί το πολύ δύο χρονών, με πράσινα μάτια που λέει ότι ονομάζεται Μαχμούτ. Διαδώστε το tweet μου... Χρειάζονται οινόπνευμα, μπεταντίν, πλαστικά γάντια, γάντια για τα σκουπίδια, πλαστικά πιάτα, μπαμπάκι, παλιά πουκάμισα, αντιβιοτικά, παυσίπονα».

Ο Ουάελ Αμπάς κατόρθωσε επίσης να παρακολουθεί επιθέσεις και συλλήψεις δημοσιογράφων από το καθεστώς του Μουμπάρακ. Νά ένα δείγμα ανάμεσα στη 2α και 3η Φεβρουαρίου: «Διαδηλωτές υπέρ του Μουμπάρακ επιτέθηκαν εναντίον του ανταποκριτή των Arabiya News Άχμεντ Μπογκάτο ... Μια ομάδα ανθρώπων του Μουμπάρακ έκλεψαν και έδειραν έναν νορβηγό φωτογράφο ... Ολλανδός ανταποκριτής κόντεψε να σκοτωθεί από τον όχλο υπέρ του Μουμπάρακ. Τον έσωσε ένας στρατιώτης. ... Ο Ολλανδός κάμεραμαν της τηλεόρασης Έρικ Φέιτε συνελήφθη στο Κάιρο! Δεν μπορεί κανείς να έλθει σε επαφή μαζί του ... Ο φίλος μου Αλή Ελ-Μπαχνασάουι συνελήφθη χτες το βράδυ. Δημοσιογράφος. Καμία επαφή μαζί του ...

Όχλος επιτίθεται εναντίον δύο ανταποκριτών των Daily News Egypt στο Ντόκι επειδή είναι “ξένοι”... Ο μπλόγκες Sandmonkey συνελήφθηκε... 2 ειδικοί απεσταλμένοι του New York Times συνελήφθησαν... Μόλις δέχτηκαν επιθεση δύο ανταποκριτές του Al-Jazeera που πήγαιναν από το αεροδρόμιο στο κέντρο του Καΐρου... Φόρεσαν χειροπέδες και έδεσαν τα μάτια του ανταποκριτή του BBC στο Κάιρο.³³ ... Συνελήφθησαν τρεις ανταποκριτές του Al Jazeera... Η σουηδική τηλεόραση έχασε επαφή με το ανταποκριτή Μπερτ Σούντστρομ. Ήταν πεζός κοντά στη Μάριουτ. Φαίνεται πως τον απήγαγαν... Δύο δημοσιογράφοι της Globe and Mail δεν βρίσκονται: ο Πάτρικ Μάρτι και η Σόνια Βέρμα.³⁴ Θα είμαστε ευγνώμονες αν μας πληροφορήσετε ... Μας πληροφόρησαν πως συνελήφθησαν ο διευθυντής και ο φωτογράφος του γραφείου της Washington Post.³⁵ ... Μήπως ξέρει κανείς που βρίσκεται ο BloggerSeif; Είναι Λιβανοκαναδός. Έφυγε από την Ταχρίρ πριν από ώρες. Δεν υπάρχουν νέα». Στις 4 Φεβρουαρίου, ο Ουάελ Αμπάς κατόρθωσε να στείλει tweet για τη σύλληψή του, ενώ γύριζε μέσα στο Κάιρο κάνοντας ως δημοσιογράφος τη δουλειά του: «Συνελήφθηκα από τον στρατό!» Αφέθηκε ελεύθερος λίγο αργότερα και ξανασυνελήφθη. Στο μεταξύ, ο Νίκολας Κρίστοφ είπε: «Μαθαίνουμε πως η αστυνομία συνέλαβε στο Κάιρο δημοσιογράφους. Όσο βρίσκομαι στην Ταχρίρ νομίζω πως είμαι ασφαλής».

Ένας από τους σημαντικότερους ρόλους των υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης είναι πως έδωσαν τη δυνατότητα στους διαδηλωτές να εκφράσουν τη δική τους άποψη για τα συμβαίνοντα στο Κάιρο, σε μια χρονική περίοδο κατά την οποία οι δημοσιογράφοι αντιμετώπιζαν εξαιρετικές δυσκολίες προκειμένου να μεταδώσουν από την Αίγυπτο, ενώ παράλληλα ανθούσε η κρατική προπαγάνδα. Ήδη στις 29 Ιανουαρίου, η Λιζ Ντούσετ έστειλε tweet από το Κάιρο: «Μήνυμα στα κινητά: ο στρατός καλεί τους αιγύπτιους πατριώτες να κρατηθούν εναντίον αυτών που λεηλατούν, εναντίον των προδοτών, να προστατεύσουν τις οικογένειές τους και τις περιουσίες τους». Στις 3 Φεβρουαρίου, ο Ουάελ Αμπάς έγραψε στο Twitter: «Η κρατική τηλεόραση δημιούργησε πανικό για ξένη διείσδυση στις ανταποκρίσεις από την Ταχρίρ. Ο κόσμος κάνει επιθέσεις στην τύχη εναντίον ξένων ... Η αιγυπτιακή τηλεόραση λέει πως κατάσκοποι από το Ισραήλ υπάρχουν σε ολόκληρη την Αίγυπτο κι έτσι τώρα οι ξένοι δημοσιογράφοι θεωρούνται ύποπτοι». Η Monasosh πρόσθεσε: «Συνέλαβαν τον πατέρα μου και όλους τους γενναίους δικηγόρους που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τους συκοφαντούν ως κατασκόπους της Χαμάς και του Ιράν για να στραφεί ο κόσμος εναντίον τους». Μόνο στο διεστραμμένο μυαλό των προπαγανδιστών του καθεστώτος του Μουμπάρακ θα μπορούσε να υπάρχει μία συνωμοσία της Χαμάς, του Ιράν και της Μοσάντ. Ένας επαναστάτης είπε στον Άουμαν Μοχιεντίν³⁶ του Al-Jazeera: «Η κρατική

τηλεόραση της Αιγύπτου θα μπορούσε να συναγωνιστεί τον αρχηγό της ναζιστικής προπαγάνδας, τον Γκέμπελς». Στο μεταξύ, η πρόσφατα διορισμένη κυβέρνηση της Αιγύπτου εξακολουθούσε να παριστάνει πως όλα ήταν όπως συνήθως και συζητούσε τα προγράμματα για το μέλλον της χώρας στην τηλεόραση. Ο Λιβανοαμερικανός πολιτικός επιστήμονας Άσαντ Αμπού Χαλίλ του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας σχολίασε ειρωνικά: «Ο αιγύπτιος πρωθυπουργός συζητεί στην κρατική τηλεόραση για τα σχέδια της κυβέρνησής του. Αυτό είναι σαν να μιλούσε για νέα δρομολόγια ο καπετάνιος του Τιτανικού».³⁷ Στο μεταξύ, το άλλο παράθυρο στην οθόνη της κρατικής τηλεόρασης έδειχνε εικόνες από μία ειρηνική διαδήλωση των επαναστατών που κατευθυνόταν προς την πλατεία Ταχρίρ, με τίτλο τον οποίο θα μπορούσε να συλλάβει μόνο ο νους του Όργουελ: «Εκατοντάδες χιλιάδες βγαίνουν στους δρόμους για να υποστηρίξουν τον Πρόεδρο». Η Σαχίρα Αρίν, υποδιευθύντρια της κρατικής τηλεόρασης Nile TV, παραιτήθηκε στις 3 Φεβρουαρίου διαμαρτυρούμενη για μία τόσο μεροληπτική κάλυψη.

Ένα πολύ καλό παράδειγμα της χρήσης των υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης είναι πως οι επαναστάτες μεταχειρίστηκαν αποτελεσματικά το YouTube για να καταρρίψουν τον πιο γελοίο ισχυρισμό της κυβέρνησης, δηλαδή ότι για να διαδηλώνουν πληρώνονταν 100\$ την ημέρα και τους προσφερόταν δωρεάν Kentucky Fried Chicken. Πρόβαλλαν συνεχώς βίντεο σχετικά με αυτό το θέμα. Σε ένα από αυτά παρουσιάζεται ένας άνδρας που λέει: «Το κάθε κουτί Kentucky περιέχει 7 τεμάχια κοτόπουλο και τα λεφτά είναι κάτω από την πέτσα».³⁸ Σε ένα άλλο φαίνεται ένας άνδρας που σείει ένα κομμάτι ψωμί και ένα παλιό πλαστικό κουμπί ξεφωνίζοντας: «Kentucky και δολάρια! Kentucky και δολάρια!».³⁹ Ένα άλλο δείχνει μία διανομή τροφίμων (κυρίως κριτσίνια) με έναν διαδηλωτή να λέει: « Σήμερα είμαι τυχερός. Πήρα ένα μπούτι». «Και που είναι τα λεφτά;», ρωτά ο φωτογράφος. «Τα τοποθέτησα σε ένα λογαριασμό στην Ελβετία».⁴⁰ Το καλαμπούρι έφτασε σε τέτοιο σημείο που οι επαναστάτες υιοθέτησαν τη λέξη Kentucky που κατάντησε να σημαίνει οποιαδήποτε τροφή. Σε κάποιο άλλο βίντεο του YouTube ένας άνδρας και μια γυναίκα φτάνουν στην Πλατεία Ταχρίρ με τρόφιμα σε κουτιά και φωνάζουν: «Υπάρχει κανένας πεινασμένος; Θέλει κανείς φαγητό; Φέραμε Kentucky!».⁴¹

Η φούσκα της κυβερνητικής προπαγάνδας στην Αίγυπτο και οι κούφιες υποσχέσεις για το πέρασμα σε ένα δημοκρατικό καθεστώς, που ανακοίνωσε ο αντιπρόεδρος Όμαρ Σουλεϊμάν, ο οποίος είχε διατελέσει προηγουμένως αρχηγός των μυστικών υπηρεσιών, ενώ αυτές προέβαιναν σε συλλήψεις ανθρώπων κατά εκατοντάδες και οργάνωναν επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων, ήταν εξοργιστικές. Τα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης άφησαν στην άκρη τη μετριοπάθεια και αποφάσισαν να πουν τα σύκα-σύκα και τη

σκάφη-σκάφη. Ο Άντερσον Κούπερ του CNN καταφέρθηκε εναντίον των «ψευδών της αιγυπτιακής κυβέρνησης» σε μία ζωντανή εκπομπή του των 360° News. Ο Μπεν Γουέντεμαν,⁴² παλαιός ανταποκριτής του CNN στο Κάιρο, στις 9 Φεβρουαρίου ξεκίνησε στο Twitter ένα νέο μεσανατολικό λεξικό. Πρότεινε λήμματα όπως «μεταρρυθμίσεις = αλλαγές που υπόσχονται αυταρχικά καθεστώτα και κατόπι, μόλις ελαττωθεί η πίεση, παραβλέπονται», «περιστολή = παράκληση να προσέχετε όταν σφάζετε αντιπάλους, επειδή κάποιος μπορεί να σας φωτογραφίζει», «σταθερότητα = ησυχία που επιβάλλει η αστυνομία για λίγα χρόνια, μπορεί και δεκαετίες, και που τελειώνει με επανάσταση», «κύκλος βίας = ο υπεύθυνος είναι γνωστός αλλά δεν θέλουμε να τον ονομάσουμε», «ξένα στοιχεία = οποιοσδήποτε του οποίου η κριτική εναντίον του καθεστώτος είναι δύσκολο να διαψευστεί», «σοβαρή κατάσταση = έχουμε χάσει τελείως τον έλεγχο, κάψτε αμέσως τους φακέλους», και «ελευθερία συγκέντρωσης = το αναφαίρετο δικαίωμα να περιμένεις με άλλους στην ουρά για να πάρεις ψωμί».

Ο Γουέντεμαν έχοντας ζήσει στην Αίγυπτο πολλά χρόνια έχει συλλάβει την ουσία του αιγυπτιακού χιούμορ. Οι επαναστάτες έδρασαν με γούστο παρά την καταπιεσμένη οργή που τους έκανε να οργανώσουν τέτοιες μαζικές διαδηλώσεις και να κοιμούνται στην Πλατεία Ταχρίρ ώσπου να παραιτηθεί ο Μουμπάρακ. Τα χιουμοριστικά σήματα αφθονούσαν στην Πλατεία και οι επαναστάτες τα έδειχναν στον κόσμο ολόκληρο μέσω του yfrog.com και του twitpic.com. Το συνηθέστερο σήμα που απευθυνόταν στον πρόεδρο ήταν «φύγε», αλλά πολλοί έσειαν παραλλαγές: «Φύγε γιατί μου πόνεσε πια το χέρι», «Φύγε γιατί πρέπει να κάνω ντους», «Φύγε γιατί μου λείπει η γυναίκα μου και είμαι παντρεμένος 20 ημερών», «Φύγε πια! Όλα αυτά θα τα γράφουν τα βιβλία της ιστορίας και τα παιδιά θα πρέπει να τα μάθουν στο σχολείο», «Φύγε σημαίνει έξω από δω». Σωροί σκουπιδιών που μαζεύτηκαν στην Πλατεία είχαν ταμπέλα που έλεγε: «Το επιτελείο του Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος». Όταν μία ομάδα διαδηλωτών έφυγε από την Ταχρίρ στις 8 Φεβρουαρίου για να ξεκινήσει μία καθιστική διαμαρτυρία μπροστά στο κτήριο της Βουλής, κρέμασε ένα σήμα στην πόρτα «Κλειστό ώσπου να καταρρεύσει το καθεστώς». Γιατροί και φοιτητές ιατρικής ενώθηκαν με τους διαδηλωτές στις 10 Φεβρουαρίου με μια σημαία που έγραφε «Μουμπαρακεκτομή». Όταν ο πρόεδρος ανήγγειλε την παραίτησή του στις 11 Φεβρουαρίου τοποθετήθηκε ένα νέο σήμα στην είσοδο της Πλατείας Ταχρίρ. «Πλατεία Ταχρίρ – κλειστή λόγω συνταγματικών αλλαγών, ξανανοίγει λόγω αλλαγής καθεστώτος». Και όπως ήταν φυσικό, μέσα σε ένα πλήθος με τόσο φιλοτεχνολογικό χιούμορ, το αστείο που έκανε το γύρο του Twitter ήταν: «Αφαίρεση δικτάτορα... πλήρης: 100%».

Παρόλο τον ενθουσιασμό και το πανηγύρι στο Κάιρο το βράδυ της 11ης Φεβρουαρίου, δεν είναι ξεκάθαρο τι

πέτυχε πραγματικά η αιγυπτιακή επανάσταση σε αυτή τη φάση και ακόμα, αν πραγματικά υπήρξε επανάσταση. Τώρα, ο αιγυπτιακός στρατός κυβερνά τη χώρα έχοντας πάρει την εξουσία στα χέρια του ουσιαστικά με ένα σιωπηλό πραξικόπημα της 10ης -11ης Φεβρουαρίου, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να αναγκάσει τον Μουμπάρακ να ανακοινώσει την παραίτησή του. Υπάρχει πιθανότητα να έχει απόλυτα δίκαιο ο Τζορτζ Φρίντμαν του Stratfor Global Intelligence που είπε: «Η βδομάδα άρχισε με έναν παλιό στρατιώτη που κυβερνούσε την Αίγυπτο και τελείωσε με διαφορετικούς παλιούς στρατιώτες να κυβερνούν την Αίγυπτο, με ακόμα περισσότερο σαφή δύναμη από αυτή που είχε ο Μουμπάρακ».⁴³ Θα δούμε αν η στρατιωτική ηγεσία της χώρας θα τηρήσει την υπόσχεσή της να οργανώσει ελεύθερες εκλογές. Προς το παρόν έχει δείξει ενθαρρυντικά σημάδια ότι ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των επαναστατών: ακύρωσε το Σύνταγμα που είχε παραμορφωθεί, έτσι ώστε να εξασφαλίζει τη συνεχή επανεκλογή του υποψηφίου του Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος ως προέδρου, διέλυσε τις δύο Βουλές, που ήταν αποτέλεσμα φανερά νοθευμένων εκλογών και γεμάτες από φίλους του Μουμπάρακ, συνέστησε Επιτροπή με επικεφαλής τον σεβαστό συνταξιούχο δικαστή Τάρεκ αλ-Μπίσιρι για να συντάξει ένα προσωρινό Σύνταγμα, έπαυσε τον πρωθυπουργό Μουμπάρακ Άχμετ Σαφίκ και στη θέση του διόρισε τον Εσάμ Σαράφ που είχε πάρει μέρος στις διαδηλώσεις, διέλυσε την μισητή υπηρεσία Γενικής Ασφάλειας του Κράτους, και έκανε ένα τίμιο δημοψήφισμα στις 19 Φεβρουαρίου για να εγκριθεί το προσωρινό Σύνταγμα. Όμως, η στρατιωτική ηγεσία δεν κατήργησε τα έκτακτα μέτρα και δεν απελευθέρωσε όλους τους πολιτικούς κρατούμενους.⁴⁴ Αντίθετα, κυκλοφορούν διάφορες δυσάρεστες ειδήσεις για αδικαιολόγητες κρατήσεις και βασανιστήρια από τη στρατιωτική αστυνομία που έχει αντικαταστήσει τη Γενική Ασφάλεια του Κράτους, με αποτέλεσμα πολλοί να αναρωτιούνται μήπως η στρατιωτική ηγεσία τείνει σε ένα «μουμπαρακισμό» χωρίς τον Μουμπάρακ.⁴⁵ Οι απεργίες, πάντως, συνεχίζονται και πολλαπλασιάζονται σε ολόκληρη τη χώρα, οι αρχηγοί του κινήματος διαμαρτυρίας επαγρυπνούν για να δουν αν θα χρειαστεί να βγουν ξανά στους δρόμους, και το Twitter είναι γεμάτο με συζητήσεις σχετικές με την αξιοπιστία των στρατηγών. Ο Ουάελ Αμπάς συνοψισε το ζήτημα το πρωί της 13ης Φεβρουαρίου: «Αγαπητέ στρατέ: ΣΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΜΕ».

Μπορούμε, όμως, να είμαστε βέβαιοι για ένα πράγμα, ότι η Μέση Ανατολή έχει για πάντα αλλάξει. Αν η Τυνησία ήταν η σπίθα που άναψε τις διαδηλώσεις στην Αίγυπτο, το κατόρθωμα του λαού της Αιγύπτου να διώξει τον δικτάτορα είναι ένας σεισμός που προκαλεί μετασεισμικές δονήσεις σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, καθώς η Αίγυπτος είναι το κοινωνικό, πολιτιστικό και πολιτικό κέντρο ολόκληρου του αραβικού κόσμου. Στις

4 Φεβρουαρίου, ο Άσαντ Αμπού Χαλίλ έγραψε στο Twitter από τη μακρινή Καλιφόρνια: «Προς τον Χόσνι Μουμπάρακ. Φεύγα τώρα. Οι Άραβες όλου του κόσμου θιλουν να κοιμηθούν, που να πάρει ο διάβολος!». Το βράδυ της 11ης Φεβρουαρίου έγιναν γιορτές σε όλες τις αραβικές πρωτεύουσες και μέσα σε λίγες ώρες οργανώθηκαν διαδηλώσεις υπέρ της δημοκρατίας σε διάφορες χώρες της ευρύτερης περιοχής. Πολλαπλασιάστηκαν τα hashtags στο Twitter: ύστερα από το #sidibouzyd για την Τυνησία και το #jan25 για την Αίγυπτο, υπάρχουν τώρα το #yf για την Υεμένη, το #feb14 για το Μπαχρέιν, το #25Bahman για το Ιράν, το #feb17 για τη Λιβύη, το #feb19 για την Αλγερία, το #feb20 για το Μαρόκο. Ο κατάλογος αυτός μεγαλώνει συνεχώς. Στις 15 Φεβρουαρίου, η αιγύπτια μπλόγκερ Ζέναμπ Μουχάμεντ μεταβίβασε την πρωτότυπη συμβουλή που είχε λάβει από την Τυνησία προς τους Ιρανούς διαδηλωτές: «Αγαπητοί Ιρανοί, για να τα βγάλετε πέρα με τα δακρυγόνα να πλένετε το πρόσωπό σας με ανθρακούχο ποτά, να έχετε κάποια σάρπα και επίσης γυαλιά ή προστατευτικά ματογυάλια».⁴⁶ Ο ακτιβιστής Άχμεντ Ραμπέ από το Μπαχρέιν έγραψε στη Monasosh: «Αρχίσαμε να στήνουμε σκηνές στην Πλατεία του Μαργαριταριού στο Μπαχρέιν. Άραγε θα μας υποστηρίξουν οι Αιγύπτιοι, όπως τους υποστηρίξαμε;».⁴⁷ Η Monasosh απάντησε: «Οι διάφορες χώρες πρέπει να τακτοποιούν τα πράγματα, έτσι ώστε να κάνουν τις επαναστάσεις τους διαδοχικά και όχι παράλληλα. Δεν καταφέρνω πια να τις παρακολουθώ». Και ο Ουάελ Γονίμ ανήρτησε το μήνυμά του προς τους δικτάτορες του κόσμου: «Καιρός για πανικό. Εμποδίστε το Facebook και καταργήστε την προσευχή της Παρασκευής».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 @sharifkoudous, παραγωγός στο ανεξάρτητο ειδησεογραφικό κέντρο Democracy Now!
- 2 @monasosh, <http://ma3t.blogspot.com>.
- 3 <http://www.facebook.com/event.php?eid=171481776230893>.
- 4 @Sandmonkey, <http://www.sandmonkey.org/>.
- 5 @NevineZaki.
- 6 @Eyoustri, το πραγματικό της όνομα παραμένει άγνωστο.
- 7 Το κείμενο του νόμου 1958/162 στα αραβικά: <http://www.emerglobal.com/lex/law-1958-162>.
- 8 Ο Ρόμπερτ Τέιτ του Guardian απέκτησε προσωπική πείρα της κατάστασης όταν συνελήφθη από την αιγυπτιακή Ασφάλεια και κρατήθηκε επί 28 ώρες, στις 8-9 Φεβρουαρίου <http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/09/egypt-torture-machine-mubarak-security>.
- 9 http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results.
- 10 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.
- 11 www.facebook.com/pages/Kefaya/109659362393788.
- 12 www.facebook.com/group.php?gid=9973986703.
- 13 <http://www.facebook.com/elshaheed.co.uk>.

14 Η επέτειος μιας εξέγερσης της αιγυπτιακής αστυνομίας εναντίον των Βρετανών αποικιοκρατών στην Ισμαηλία το 1952.

15 <http://www.nytimes.com/2011/02/14/world/middleeast/14egypt-tunisia-protests.html?pagewanted=1&r=1>.

16 @AsmaaMahfouz, <http://wolf-inside.blogspot.com>.

17 <http://www.youtube.com/user/iyadelbaghdadi#p/u/3/eBg7O48vhLY>.

18 @NickKristof, <http://topics.nytimes.com/top/opinion/editorialsandoped/oped/columnists/nicholasdkristof/index.html>.

19 @waelabbas, <http://misrdigital.blogspot.com>.

20 Σημείο των καιρών αποτελεί πως η Μουσουλμανική Αδελφότητα όχι μόνο έχει ιστότοπο (www.ikhwanweb.com) αλλά και λογαριασμό στο Twitter (@ikhwanweb). Το Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα του Μουμπάρακ δεν έχει λογαριασμό στο Twitter. Το Ανώτατο Συμβούλιο των Στρατιωτικών Δυνάμεων και η νέα κυβέρνηση της Αιγύπτου απέκτησαν λογαριασμούς στο Facebook (<http://www.facebook.com/Egyptian.Armed.Forces>) και το Twitter (@Cabinet_EG) μετά την 11η Φεβρουαρίου.

21 @salmasaid, <http://atralnada.wordpress.com/>.

22 http://www.nytimes.com/2011/02/10/world/middleeast/10youth.html?_r=1&pagewanted=2

23 @bbclysedoucet.

24 @daliaziada, <http://daliaziada.blogspot.com>.

25 @3arabawy, www.arabawy.org.

26 @evanchill.

27 <http://googleblog.blogspot.com/2011/01/some-weekend-work-that-will-hopefully.html>.

28 @LaraARCNews.

29 @ya7you7.

30 @MayaGowaily.

31 Τελικά η οικογένεια του Ζιγιάτ Μουχάμεντ Μπακίρ βρήκε το πτώμα του σ' ένα νεκρικό θάλαμο στο Κάιρο στις 10 Μαρτίου. Είχε πεθάνει στις 3 Φεβρουαρίου από πολλαπλές σφαίρες που δέχτηκε στο στήθος, πέντε μέρες μετά την εξαφάνισή του.

32 Άλη Σείφ, λιβανοκαναδός μπλόγκερ: @BloggerSeif, <http://seifandbeirut.com>.

33 <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12351996>.

34 <http://www.theglobeandmail.com/news/world/crisis-in-egypt/globe-reporter-tweets-round-up-in-egypt/article1892951/>.

35 http://voices.washingtonpost.com/blog-post/2011/02/egypt-news_day_ten_army_steps.html#journalists-arrested.

36 @AymanM.

37 @asadabukhalil, <http://angryarab.blogspot.com/>.

38 <http://www.youtube.com/watch?v=qgNldUlujns&feature=related>.

39 <http://www.youtube.com/watch?v=6blcVdTqE50>.

40 <http://www.youtube.com/watch?v=gNAKEGT15lg> (με αγγλικούς υπότιτλους).

41 <http://www.youtube.com/watch?v=-eeUXImHx3Y>.

42 @bencnn.

43 <http://www.stratfor.com/weekly/20110213-egypt-distance-between-enthusiasm-and-reality>.

44 Οι Αιγύπτιοι ακτιβιστές έστησαν αυτή την ιστοσελίδα για να εντοπίσουν πρόσωπα που είχαν συλληφθεί μετά την 21η Ιανουαρίου και δεν έχουν αφεθεί ελεύθερα: <https://spreadsheets.google.com/ccc?key=0AtUC5Tzt8MFudF9rYXRENEUzTnE0VINLWGcwUXdJa0E&hl=en#gid=0>.

45 http://www.nytimes.com/2011/03/27/opinion/27kristof.html?_r=1&ref=nicholasdkristof.

46 @Zeinobia, <http://egyptianchronicles.blogspot.com/>.

47 @ahmedrabea.

ΝΙΚΟΣ Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ
ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
1800-2010

